

STRESZCZENIE

Imię i nazwisko autora pracy	Iwona Dagmara Lewandowska-Pierzynka
Tytuł pracy w języku polskim	Skuteczność postępowania mediacyjnego wobec nieletnich sprawców czynów karalnych. Perspektywa ontologiczno-prakseologiczna.

Streszczenie pracy w języku polskim

Rozprawa doktorska poświęcona została analizie skuteczności postępowania mediacyjnego z udziałem nieletnich sprawców czynów karalnych, prowadzonemu w świetle przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Praca ujmuje zagadnienie z perspektywy interdyscyplinarnej, czerpiąc z dorobku nauk socjologicznych, filozoficznych, pedagogicznych oraz prawniczych, koncentrując się na wartości wychowawczej mediacji, jej podstawach ontologicznych oraz praktycznym funkcjonowaniu w systemie prawnym.

Autorka wskazuje, że mediacja stanowi odpowiedź na potrzebę alternatywnego rozwiązywania konfliktów, uwzględniającego zarówno potrzeby pokrzywdzonego, jak i sprawcy. W odniesieniu do nieletnich, którzy dopiero kształtują swoją tożsamość i są szczególnie podatni na wpływy środowiskowe, mediacja umożliwia nie tylko rozstrzygnięcie sporu, lecz także stwarza przestrzeń do edukacji, wychowania i resocjalizacji. Proces mediacyjny, będący formą dialogu opartego na szacunku i wzajemnym zrozumieniu, sprzyja kształtowaniu umiejętności społecznych i emocjonalnych nieletniego, wspierając jego rozwój osobowy. W ujęciu ontologicznym mediacja jawi się jako instytucja, w której możliwa jest transformacja relacji międzyludzkiej – od konfliktu ku pojednaniu – przy wykorzystaniu dialogicznego modelu komunikacji.

Pierwsza część pracy zawiera teoretyczne rozważania dotyczące istoty i funkcji mediacji, w szczególności w sprawach nieletnich. Omawia m.in. różne rodzaje mediacji oraz ich podstawowe zasady, zwracając szczególną uwagę na zasadę dobrowolności. Przedstawia również koncepcję sprawiedliwości naprawczej, zgodnie z którą mediacja staje się narzędziem odbudowy relacji społecznych i uzdrawiania wspólnoty poprzez wyrównanie szkód i wzięcie odpowiedzialności za własne czyny. Zastosowanie teorii systemów Talcott'a Parsonsa i Czesława Czapówa pozwala autorce na ocenę mediacji jako instytucji prawnej i społecznej, pod kątem jej efektywności, adaptacyjności i wpływu na system resocjalizacyjny.

Druga część pracy ma charakter empiryczny i obejmuje analizę akt sądowych oraz badania ankietowe przeprowadzone wśród sędziów orzekających w sprawach z udziałem nieletnich. Analiza akt 223 spraw prowadzonych w sądach rejonowych w Polsce ukazała rzeczywiste funkcjonowanie mediacji, jej przebieg, czas trwania, koszty oraz efekty. Wyniki badań pokazały ograniczone, choć istotne zastosowanie mediacji w praktyce, oraz bariery, które wpływają na niską frekwencję

uczestników i ograniczoną skuteczność tej formy postępowania. Dodatkowo przeprowadzono badania sędziów, które pozwoliły zdiagnozować poziom akceptacji i gotowości środowiska sędziowskiego do korzystania z mediacji oraz ich percepcję wartości i skuteczności tej instytucji. Wyniki wykazały, że mimo zmian legislacyjnych, podejście sędziów do mediacji nie uległo zasadniczym przemianom, co wskazuje na konieczność dalszego propagowania idei mediacji oraz kształcenia kadr orzecznich w zakresie jej potencjału.

W zakończeniu rozprawy autorka dokonuje syntezy wyników części teoretycznej i empirycznej, formułując wnioski *de lege lata* oraz *de lege ferenda*. Zauważa, że choć mediacja jest instytucją o dużym potencjale wychowawczym i resocjalizacyjnym, jej skuteczność w polskim systemie prawnym wciąż pozostaje ograniczona. Wymaga to nie tylko zmian systemowych i legislacyjnych, ale również zmiany mentalności osób odpowiedzialnych za orzekanie i prowadzenie postępowań. W opinii autorki, mediacja może i powinna odgrywać kluczową rolę w wychowawczym modelu odpowiedzialności nieletnich, pod warunkiem jej odpowiedniego ugruntowania w praktyce sądowej oraz w świadomości społecznej.

Rozprawa stanowi cenne źródło wiedzy na temat mediacji z udziałem nieletnich, oferując zarówno pogłębioną analizę teoretyczną, jak i aktualne dane empiryczne. Jej wartość tkwi w interdyscyplinarnym ujęciu tematu, uwzględnieniu filozoficznych podstaw mediacji oraz wskazaniu konkretnych propozycji doskonalenia tej instytucji w polskim systemie prawnym.